

Protestantse Gemeente Zaandam

Dienen en verbinden

Om de toekomst van onze kerk

Voorwoord

De Protestantse Gemeente Zaandam (PGZ) bestaat nu vijf jaar. We moeten helaas vaststellen dat het samengaan van beide kerkgenootschappen niet heeft geleid tot een stabilisatie van de terugloop en dat de kerk in Zaandam geen duidelijker positie heeft gekregen in de samenleving. Net als in het hele land is er sprake van voortgaande afkalving van de gemeente en van een beperkte zichtbaarheid in de samenleving.

Gaf het proces van samenvoeging in eerste instantie wrijving, dus ook glans, die glans lijkt te verdwijnen. Dat is een nadeel. Maar zoals een beroemde voetballer eens zei; ‘elk nadeel heb zijn voordeel’. Een voordeel is dat de beide wijkkerkenraden druk bezig zijn met bezinning. Hoe willen we kerk zijn en hoe geef je dat vorm in deze tijd? Nadenken over de toekomst, over de essentie van gemeente zijn en over de plaats in de samenleving schept ruimte voor een vernieuwende aanpak. Een aanpak die de kerk terug brengt tot wat ze feitelijk moet zijn een zichtbare gemeenschap in deze zoekende samenleving.

De beleidscommissie heeft geen kant en klare oplossingen in de aanbieding. Ook de problemen waarmee de gemeente worstelt zijn niet altijd scherp te definiëren. In het navolgende worden trends en problemen gesignaleerd en richtingen aangegeven waarin oplossingen gezocht kunnen worden. Het rapport is daarmee geen directief, maar een hulpmiddel voor de gemeente om in laatste instantie zelf de praktisch begaanbare wegen naar de toekomst vast te stellen en daarop de eerste stappen te zetten.

Vanwege de financiële positie van de kerk op langere termijn kon de commissie tenslotte niet heen om een aantal voorstellen tot verstrekkende maatregelen, willen we in de toekomst kerk kunnen blijven. Maar ook voor pijnlijke maatregelen geldt: wij zien de uitvoering als een kans. Immers: snoei geeft groei.

De verschillende paragrafen beginnen met waarnemingen, gevolgd door een beschouwing en een overzicht van belangrijke lopende activiteiten. Ze worden afgesloten met vragen, knelpunten of aanbevelingen als aanknopingspunten voor het gesprek. Er is niet gestreefd naar volledigheid. In de bijlage staat een simpel model voor de inventarisatie van kansen en bedreigingen en van zwakke en sterke punten, dat gebruikt kan worden voor de gesprekken in de gemeente.

Zaandam, september 2011

De beleidscommissie,

Jan van Boven
 Elma de Bruin
 Christina Danser
 Jan Kleinnijenhuis
 Len de Klerk
 Ronald Ootjers
 Marcel Stavast

0 Inleiding

Dit beleidsplan beschrijft de onzekerheid in ons kerkelijk leven. Het plan biedt geen pasklare oplossingen, maar wel lijnen waarlangs we op zoek gaan naar de instandhouding van onze kerkelijke gemeenschap.

Dit plan gaat er in alles vanuit dat de protestantse gemeente Zaandam gestalte is van de ene algemene christelijke kerk die zich uitstrekt naar de komst van het Koninkrijk van God en betrokken is in Gods toewending tot de wereld. Een gemeenschap die vanwege haar missionaire opdracht, in heel haar bestaan gericht is op getuigenis en dienst aan de samenleving.¹

Het voortbestaan van de kerk is dus van essentieel belang voor de samenleving.

Want wat wij 'om niet' ontvangen hebben, is bedoeld om 'om niet' door te geven.²

Wil de protestantse kerk in de toekomstige tijd van invloed zijn, zal zij zich vol moeten inzetten om (nieuwe) vooral jonge mensen aan zich te binden en zichtbaar te zijn in woord en daad.

Nog altijd blijkt het persoonlijk contact en gesprek en betrokkenheid het meest overtuigend te werken. De nota biedt alle ruimte voor een dergelijke invulling, voor tal van werkvormen en gesprekken. Dat doen we, omdat we de waarheid niet in pacht hebben en een kerk nodig hebben die breed genoeg is om van de waarheid geen groepswaarheid te maken.³

Dit plan roept ons op om als gemeenschap te streven naar een missionaire en diaconale gemeente. Dit doel roept in discussies, zo is ons gebleken, vanzelf vragen op. De sterke focus op het missionaire en diaconale deel van het gemeente zijn, maakt dat andere aspecten van het gemeentewerk minder aandacht krijgen. Het lijkt een boeiende zoektocht om te zien waar wij ons kunnen versterken door 'nieuw voor oud' te doen. Het zal ongetwijfeld veel beweging met zich mee brengen. En dat alleen al moet als het niet alleen intern plaats vindt opvallen.

In het beleidsplan is getracht aansluiting te vinden bij de processen die al op gang zijn gebracht en er is dus geen sprake van een tegenstelling tussen Oost en West of West en Oost. Al zijn de aspecten niet in volgorde, ja zelfs niet bij name genoemd, het dienen, vieren, delen, en leren is in de nota terug te vinden. De opzet die gekozen is, leent zich niet zo goed voor zo'n schematische beschrijving.

1 Missionaire gemeente

De kerk is er niet voor zichzelf, maar is gezonden in de wereld. De missionaire gemeente heeft als doel het aanmoedigen van communicatie in de samenleving waarin het Evangelie de kans krijgt om gehoord en verstaan te worden als nieuwe of hernieuwde levensoriëntatie. Daarvoor kan worden gekozen uit tal van mogelijkheden. Voor die keuze zijn de volgende vragen leidend: wat voor kerk we willen zijn? Hoe willen we ons in de samenleving bewegen en wie willen we bereiken als gemeenschap?

Om met het laatste te beginnen: allereerst natuurlijk diegenen die (nog) als lidmaat staan ingeschreven, maar weinig zichtbaar zijn. Die groep is groot en komt in alle lagen van de gemeente voor. De eerste opgave is die groep te (re)activeren. Nodig en zeer de moeite waard.

Waar ligt dan een mogelijkheid tot groei? Bij gelovigen uit andere kerkelijke groeperingen? Of is dat meer rondpompen van gelovigen? Of zouden we in staat zijn om nieuwe groepen aan ons te binden? Want naast vele mensen die wel als kerkelijk gelovigen te boek staan, zijn er nog velen die geen binding (meer) hebben met een kerkgenootschap of groepering, maar wel gevoelig zijn voor spiritualiteit.

Volgens sommigen zijn denkbeelden zoals het holisme, goed te combineren met het christelijk geloof. Anderen weten niet waar het bij holisme om gaat, zeker niet als het uitgelegd wordt door holisten. Dan dringt de vraag zich aan ons op waarom die 'groep' spiritueel

gevoelige mensen of een deel daarvan niet bereikt wordt. De essentie van deze tijd is echter dat het niet zo zeer om een herkenbare groep gaat, maar om individuele mensen die spiritualiteit opvatten als middel tot zelfexpressie, zelfontwikkeling, persoonlijke ervaring en individuele autonomie. Als deze samenvatting juist is, dan kan moderne spiritualiteit door haar meerduidigheid, het ontbreken van voorschriften en groepsdruk moeilijk samengaan met ons huidige kerk zijn. Dat is iets om over na te denken. Kan en wil onze kerk dit type van zoekers naar en beleving van spirituele ervaringen een plek bieden? Als het antwoord daarop ja is, dan alleen wanneer de kerk zich zou presenteren als een gemeenschap waar ruimte is voor soms vergaande eigen expressie, voor ontplooiing. De opgave voor de kerk is dan het samenbrengen van individuen en daaraan een meerwaarde geven. In onze samenleving is er eveneens veel behoefte aan mededogen, medeleven en, aan compassie. In de missionaire kerkelijke gemeenschap is compassie het uitgangspunt om mensen binnen en buiten de kerk met elkaar te verbinden.

De voorgaande beschouwing geeft zicht op enkele vragen bij het idee van missionaire gemeente in de huidige samenleving. Samengevat heeft een missionaire gemeente twee hoofddoelen: (1) anderen interesseren voor de boodschap door aanwezigheid en uitstraling en (2) anderen overtuigen van de waarde van het Evangelie van Jezus Christus en daardoor van geloven. Maar dat kan alleen op basis van eigen kracht en overtuiging.

Laten we nu naar ons zelf kijken. Inmiddels zijn onze beide wijkgemeenten Oost en West aan de slag gegaan met nadenken over de toekomst van gemeente zijn en haar plaats in de samenleving.

De wijkkerkenraad Oost heeft een aantal modellen uitgewerkt waarmee zij voortgaat als richtsnoer voor de komende jaren. Het zijn er vier:

1. De gemeente hart voor jongeren.
2. De dienende gemeente.
3. De gastvrije gemeente, en
4. De gemeente met aandacht voor communicatie

De verleiding is weerstaan om zoveel mogelijk thema's te kiezen. Deze vier thema's sluiten elkaar niet uit, ze zijn aanvullend en dekken met elkaar het palet van waar een gemeente voor staat, terwijl ook een duidelijke keuze wordt gedaan: de aandacht voor jongeren als eerste prioriteit.

Voor al deze thema's zijn uitgewerkte voorstellen aanwezig. Onze commissie beveelt wel aan om met een Sterkte- Zwakte Analyse te beginnen (zie bijlage). Dat voorkomt dat er alleen nieuwe dingen op tafel komen en ook dat niet alles wat gedaan wordt automatisch als missionair wordt beschouwd.

De wijkkerkenraad West is niet van modellen uitgegaan, maar van een praktische invalshoek: de vraag hoe wij kunnen bouwen aan en op de gemeente? Het antwoord wordt gezocht in een eigentijdse opvatting van de gemeenschap als een netwerk van met elkaar vervlochten werkgemeenschappen, uiteenlopend van tijdelijke jeugdprojecten tot de gemeenschappelijke zondagsviering. De wegen die daarvoor worden gekozen zijn:

1. Niet strikt religieuze activiteiten die kinderen en ouders aantrekken.
2. Bestuur dicht bij de mensen brengen, om ze zo te betrekken (vergaderingen van 'kerkenraad' bij leden die geen functie bekleden).
3. Voortdurend peilen van wensen onder de gemeenteleden.
4. Uitbreiding van het aantal vormen om mee te werken aan activiteiten buiten de kerk.

West laat zich leiden door het besef dat, willen we niet louter bezig zijn te overleven, maar kerk zijn in deze tijd, de drempel verlaagd moet worden en naast de formele structuur een andere van groepen en workshops moeten ontstaan. De commissie meent dat volle ontplooiing van de creativiteit in West vraagt om twee voorwaarden: openheid om naar elkaar te luisteren en een duidelijke algemene structuur.

¹ citaten uit de kerkorde ^{2,3} citaten uit de visienota; 'de hartslag van het leven'.

Op het eerste gezicht lijken er nogal grote verschillen in aanpak tussen Oost en West, maar in beide gevallen gaat het om dezelfde doelen: betrekken en verbinden van randkerkelijken, open stellen voor buitenkerkelijken, grote aandacht voor de kerkelijke jeugd, definiëren en (her)positioneren van de kerk in de Zaandamse samenleving.

Een gemeenschap die zich in de samenleving wil verantwoorden, moet weten waar zij voor staat. Niet voor niets is het leeraspect, een van de kenmerken in de joodse en later ook christelijke traditie. Een missionaire gemeente kan niet zonder leermomenten. Het aanbod van gespreksgroepen zou nog meer bekend kunnen worden voor niet kerkleden en zo een dubbele functie kunnen krijgen..

Vragen:

1. Wat zou er verbeterd kunnen worden om gastvrije, dienende kerk te zijn?
2. Hoe vergroten we onze aantrekkingskracht als gemeente?
3. Kunnen we nog wel missionaire kerk zijn, met zo weinig mensen zoveel mensen op hoge leeftijd?
4. Wat moeten we als missionaire gemeente met de Islam? Presentie of bekering of slechts vriendelijke buur? Is een missionair diaconale gemeente erop uit om via diaconaat zieltjes te winnen?

2 Diaconale gemeente

De protestantse gemeente Zaandam wil naast een missionaire, ook een diaconale gemeenschap zijn. Diaconaat is *de* verbinding met de samenleving, zeker met de seculiere samenleving waarin wij gemeente mogen zijn. Diaconaat versterkt het missionaire karakter. We vatten het diaconale werk vaak samen als 'helpen waar geen helper is'. Het gaat dus om dienstbaarheid en om het zichtbaar maken van de kerk in onze stad, waarin een groeiend aantal mensen kampt met problemen door bezuiniging, door werkloosheid, door onvermogen om de eigen huishouding op orde te houden. Omdat steeds meer mensen schulden stapelen, wordt de diaconie in toenemende mate geconfronteerd met vragen naar schuldhelpverlening.

Het Zuiden van Zaandam en de wijk Poelenburg zijn gebieden waar armoede zich opstapelt in veel gezinnen met meerdere problemen, geestelijk en lichamelijk. De aanwezigheid van de kerk is daar sterk verminderd. Maar daar wordt wat aan gedaan. De diaconie heeft een project opgezet onder het motto *Armoede heeft een gezicht*. Per 18 november 2011 zal de diaconie in samenwerking met andere kerken in Zaanstreek een diaconaal centrum aan de Lobeliusstraat 71 in Zaandam openen. Dit centrum, *De Bron*, wil een ontmoetingsplek zijn en daarmee een bescheiden bijdrage leveren aan de bestrijding van armoede, eenzaamheid en integratieproblemen.

Kerk open is eveneens een project gedragen door de diaconie. Voorts werkt de diaconie mee aan de voedselbank. Tenslotte is de diaconie actief op het terrein van de ZWO (zending, werelddiaconaat en ontwikkelingshulp) en kiest zij voor de zondagse collecten ook projecten uit.

Aanbeveling en knelpunt:

1. Nadenken over de vraag of, gelet op groeiende vragen uit de samenleving en de zichtbaarheid van de kerkelijke gemeente, diaconale gelden in toenemende mate projectmatig moeten worden aangewend om daarmee tevens onze missie voor het voetlicht te brengen.
2. Het zeer actieve team van diakenen vergrijsst en is beperkt van omvang waardoor weinig mensen opdraaien voor het vele werk. Nagegaan moet worden hoe en waarmee nieuwe medewerkers kunnen worden aangetrokken. Zo niet dan valt vermindering van activiteiten te vrezen.

3 Vormen van samenkomst

Van oudsher zijn er tal van vormen van samenkomst in de gemeente, met als hoogtepunt de zondagsviering van de gehele gemeente. Wij signaleren dat met de groei van de aantallen te onderscheiden groepen (doelgroepen) ook de behoefte aan eigen vormen van samenkomst lijkt te groeien. De behoefte aan verschillende vormen van vieringen en activiteiten, afgezet tegen de doelgroepen, maakt dat er (opnieuw) keuzes gemaakt moeten worden waar de primaire aandacht naar uit moet gaan. Dat zijn vooral de jongeren, jong volwassenen en jonge gezinnen, zo concluderen wij uit gesprekken. Uiteraard mogen anderen niet vergeten worden: senioren en gemeenteleden die zich in de perifere ring rond de kerk bevinden (de taak van een missionaire gemeente).

Aansluiting te vinden bij de genoemde doelgroepen is essentieel omdat zij de toekomstige gemeenteleden van de/onze kerk zijn. Om ze in voldoende mate te interesseren voor de kerk in zijn geheel, hebben de huidige predikanten tot taak om een kwart van hun tijd te besteden aan “de jeugd en jonge gezinnen”.

Als activiteiten voor de gehele gemeente kunnen worden genoemd een eigen club, aansprekende manieren van vieren, muzikale uitvoeringen, workshops rondom een bepaald thema of persoon e.d. Keuzes zullen afhangen van de voorkeuren van de betrokken groepen. Gelet op de beperkte hoeveelheid vrijwilligers lijkt een al te brede uitwaaiing niet verstandig, omdat initiatieven bij gebrek aan ondersteuning snel aan kwaliteit of continuïteit zullen inboeten, zullen verwateren en daardoor hun doel zullen missen.

In het drukke bestaan van vandaag de dag is de keuze van tijdstippen om gezamenlijk of per groep iets te ondernemen van groot belang. Als voorbeeld noemen we de onlangs gehoorde wens van jonge gezinnen tot samenkomst/viering op vrijdagavond in plaats van de vertrouwde zondagmorgenviering. Om de eenheid van de gemeente te benadrukken en zodoende de saamhorigheid/cohesie te vergroten, zou er gestreefd kunnen worden naar zoveel mogelijk gelijktijdig laten plaatsvinden van activiteiten op eenzelfde locatie in verschillende ruimtes. Een reden hiervoor kan ook zijn de efficiency en effectiviteit van tijdsbesteding van onze predikanten; meerdere activiteiten op één dag i.p.v. verspreid over de week.

Zondagsviering

In deze jaren hebben zondagsdiensten verschillende vormen gekregen: TJOK-dienst, schoolviering, een liturgische dienst. In wijk Oost zijn de expressiediensten bij veel gemeenteleden geliefd. Door de medewerking van een van de koren of cantorij is een groot aantal gemeenteleden bij de dienst betrokken. Laudatediensten, om een andere vorm te noemen, zijn na het vertrek van ds. Hans Neels niet meer gehouden. Dat doet vermoeden dat vormen en experimenten met vormen naar inhoud of muzikale medewerking meer van een persoon of kleine groep afhangen dan van een beleid om geregeld een bepaalde vorm van viering te programmeren.

Voor muzikale medewerking is een duidelijke vorm zeker van belang. Ook als het gaat om het primaat van de invulling van de dienst lijkt een rooster veel duidelijkheid te verschaffen. Aangezien sommige gemeenteleden de dienst op zondag mede laten afhangen van het aanbod, zouden de wijken er goed aan een zekere orde aan te brengen in de aard en de vorm van de dienst voor de 1e, 2e, 3e enz. zondag van de maand.

Een aandachtspunt is de vraag of de verschillende doelgroepen op eigen gekozen momenten samenkomen of dat gestreefd wordt naar een gezamenlijk moment in verschillende ruimtes in één en dezelfde locatie. Er is wellicht een gevaar van “segmenteren van de gemeente”, onderlinge vervreemding, omdat groepen (veel) minder vaak met elkaar in contact komt en (te) nadrukkelijk zijn eigen activiteiten heeft? Daarnaast kan de verdeling en vastlegging van beschikbare tijd/geld per doelgroep een onderwerp van gesprek zijn.

Aanbevelingen:

1. Inventarisatie en bespreking van interesses/behoefes van verschillende doelgroepen. Dat kan in een later stadium de acceptatie van keuzes vergroten, omdat dan de achtergrond van die keuzes al verantwoord is ten overstaan van de gemeente. Goede werkafspraken maken met predikanten en aan te stellen kerkelijk werker
2. Een scherp profiel maken van de wijze waarop jongeren van binnen en buiten de kerk betrokken en verbonden kunnen worden heeft voorrang.
3. Beperkte mogelijkheden van professionele en vrijwillige ondersteuning vragen om de kunst van kiezen voor kwaliteit zonder een doelgroep tekort te doen.

4 Kinderen en jongeren

Gemeenteopbouw is over de hele breedte van belang en begint bij de jeugd. In de laatste 10 jaar is het aantal kinderen dat gedoopt wordt sterk gedaald. Dat geldt ook voor de actieve deelname van jonge gezinnen aan het gemeentelven en aan het vrijwilligerswerk. De meest weerbarstige problemen zijn:

1. De afwezigheid van de middengroep (leeftijdsgroep 30-50 jaar) in de kerk, die de binding met de gemeente kwijt is en dus geen brug kan slaan qua inspiratie, taal of vrijwillige inzet.
2. De verscheidenheid en beweeglijkheid van kinderen en jongeren, de onvoorspelbaarheid en grilligheid van modes in veranderingen van vragen en behoeftes.
3. De gebrekkige aansluiting van de kerkelijke traditie met haar nadruk op collectief, taal, geloof en idealen met de tijdgeest van individualiteit, het zelf en de eigen kring centraal, de afzijdige houding ten opzichte van traditionele instituties (zoals de kerk) en een beeld- in plaats van een taalcultuur.

Al langer wordt getracht greep te krijgen op deze weerbarstige werkelijkheid. Aansluitend op het vorige heeft het huidige Jeugdbeleidsplan van de PGZ (2011) tot doel om jongeren weer te verbinden met het christelijk geloof en de kerkelijke gemeenschap. Het plan verwoordt terecht dat de toekomst van de (lokale) kerk mede wordt bepaald door het succes van het kerkelijk jeugdwerk. Mogelijk ziet niet iedereen dit als een realistisch doel van het jeugdwerk, omdat de kerkelijke tradities in onze jaren worden gedragen door een kwantitatief zeer sterk betrokken aanwezige groep ouderen. Het is niet eens makkelijk om vast te stellen op welke punten deze tradities nu botsen met behoeften onder de jongeren van vandaag.

Het jeugdbeleidsplan wil met maximale inzet van beroepskrachten (2 x 0,25 predikantsplaats plus straks een half time missionair jeugdwerker) en gerichte inzet van vele vrijwilligers, een scala aan aantrekkelijke activiteiten in een doorlopende lijn voor alle leeftijdscategorieën van de kerkelijke jeugd aanbieden. Verbinden en ontmoeten zijn daarvoor de sleutelwoorden.

Als doelen op de korte en de middellange termijn ziet de beleidscommissie:

1. Specifiek richten op en bereiken van de middengroep met hun kinderen; verbinden en activeren op hun voorwaarden en op geleide van hun eigen behoeftes, talenten en inzichten.
2. De kerkelijke jongeren faciliteren en ondersteunen in hun ontwikkeling als mens – zowel op individuele basis als groep – een eigen plek, ook in de kerkgebouwen, een eigen taal, eigen projecten met korte looptijden, met zo min mogelijk verplichtingen.
3. De jongeren van de stad in de kerkgebouwen veilige plekken van steun en geborgenheid geven, interesseren voor de ontwikkeling van eigen spiritualiteit, voor nieuwe vormen van zingeving en samenhang.
4. De identiteit van PGZ versterken door verbetering van de herkenbaarheid en de aanwezigheid van mensen met een gezicht en met een duidelijk verhaal.

Bij deze doelen ligt het accent niet op zondagse kerkdiensten of clubs, maar onder meer op:

1. Projecten aanbieden zowel binnen én buiten de kerk.
2. Presentie van de PGZ als een centrum van geloof, steun en verbinding in de samenleving van Zaanstad. Deelname aan projecten van de gemeente Zaanstad, van alle

geloofsgemeenschappen, pastoraat op middelbare scholen, aanwezigheid op evenementen, op de website en in sociale media.

3. Sociale en menselijke dimensie zichtbaarder maken, bijv. door meeloopplekken, interviews, de mens in de kerk in plaats van de instantie. Naast de boodschap, ook de boodschapper aansprekend maken. Rolmodellen binnen en buiten onze kerk dichtbij brengen.

Aanbevelingen:

1. Aanstelling van een half time kerkelijk werker voor het jeugdwerk voor vier jaar. Wij bevelen de kerkenraad aan deze de status van *missionair kerkelijk werker* te geven. Dit houdt in dat de betrokken medewerker in sommige gevallen de sacramentele handelingen mag verrichten.
2. Niet alle budget voor jeugdwerk in personeelscapaciteit omzetten, maar ook in projecten en activiteiten. Verbinding met diaconale projecten en muziekprojecten kan een meerwaarde opleveren. Zoek ook naar subsidies uit binnen- en buitenkerkelijke bronnen.
3. Sociale media professioneel inzetten (onderhoud en pastoraat kan meer vergen dan een vrijwilliger aan kan). Onderhoud website en actueel houden is moderne taak van kerkelijk bureau.

Vragen:

De in deze paragraaf geschetste ontwikkelingen en mogelijkheden roepen lastige uitvoeringsvragen op. We noemen er slechts drie:

1. Is er voldoende ‘kritische massa’, een kerngroep van vrijwilligers?
2. Hebben de vrijwilligers in de kerk voldoende aansprekend, of kunnen ze dat worden voor de jonge doelgroepen?
3. Kunnen en willen we de PGZ en de mensen daarin genoeg profileren?

5 De middengroep

Onder de middengroep wordt verstaan de leeftijdsklasse van 30-70 jaar. De laatste twee jaar is in onze beide wijkgemeenten het besef doorgebroken dat deze groep, veelal ouders met kinderen, maar ook alleenstaanden en echtparen zonder kinderen, veel meer aandacht verdient. Het is enerzijds de groep met de minste tijd, actief als ze zijn in hun werk en druk met het opgroeiende gezin. Om deze redenen, zo is uit vroeger onderzoek bekend, dalen het kerkbezoek en de meelevendheid in deze leeftijdsgroep soms aanmerkelijk.

Is het jongere deel [van de](#) middengroep relatief beperkt aanwezig, zij is natuurlijk indirect wel betrokken in de toenemende aandacht voor het jeugdwerk. Toch verdient zijzelf meer aandacht. Uitgangspunt daarvoor is dat iemand die zich verbonden voelt met de gemeente eerder geneigd zal zijn de gemeente te ondersteunen met menskracht en ook wel financieel. We dienen overigens goed te beseffen dat de groep waarover we hier praten in maatschappelijk opzicht veel alternatieven voor activiteiten tot haar beschikking heeft, uiteenlopend van internet tot andere kerkelijke bewegingen.

Inmiddels zijn de eerste initiatieven genomen om deze leeftijdsgroep met jonge kinderen (t/m 12 jaar) te benaderen. In beide wijkgemeenten zijn enige veelbelovende bijeenkomsten gehouden. In de wijkgemeente Oost gaat het om een potentieel aantal van ca 100 gezinnen, in West wat minder. Alles bijeen hebben in het afgelopen halfjaar enkele tientallen ouders gehoor gegeven aan uitnodigingen tot samenkomen. Het primaire doel van deze bijeenkomsten in deze eerste fase was (hernieuwde) kennismaking met de kerk en met elkaar; stimulering van het gesprek en in het bijzonder de peiling van de behoefte aan verschillende typen van kerkelijke activiteiten en/of vernieuwende vormen daarvan. Doelen op langere termijn zijn verbinden en activeren, van taken tot financiële bijdragen. In de wijkgemeente Oost organiseert de betrokken werkgroep eens per twee maanden een bijeenkomst of viering op de vrijdagavond. Een bewust gekozen vorm en tijdstip dat tot stand gekomen na onderzoek binnen deze groep. Ook hier geldt dat navraag en onderzoek vooraf om zodoende “vraag en aanbod” op elkaar af te stemmen de

kans op succes vergroot. Op deze manier kan een initiatief voor en door mensen ontstaan/zich beter ontwikkelen.

Aanbevelingen:

1. Activering van de ouders van jonge gezinnen is van groot belang voor het voortbestaan van de gemeente jonge gezinnen. Eerste veelbelovende initiatieven verdienen de nodige pastorale toewijding en steun.
2. Het is voor de benadering van deze groep die zich deels in aan de rand van de kerk of daarbuiten bevindt, dat in de benadering een eenheid en continuïteit in uitingen wordt nagestreefd. Dat houdt onder meer in het vasthouden aan herkenbare werkwijzen en een profiel dat de herkenbaarheid van ons als gemeente vergroot.

6 Senioren

De protestantse christelijk traditie van kerkdiensten, pastorale zorg voor ouderen en zieken, diaconale arbeid en jaarlijkse bijdragen aan de benodigde financiën wordt gedragen door een relatief grote groep senioren (voor getallen zie de volgende paragraaf). Bij senioren gaan we uit van gemeentelieden die de leeftijd van 70 zijn gepasseerd. Deze groep is zelf nog actief of heeft zijn sporen in het kerkenwerk verdiend. Ook weten we dat deze groep een groot aandeel heeft in de financiële bijdrage aan ons gemeentewerk.

Wel vragen Senioren vragen hun eigen pastorale zorg, omdat zij nu eenmaal vanwege hun leeftijd met veel vragen (b.v. over leven en dood)geconfronteerd worden. Juist dan wordt het individuele pastoraat zeer op prijs gesteld. Zeker door diegenen die niet meer in staat zijn om hun leefomgeving zelfstandig te verlaten.

Ziekenpastoraat, stervensbegeleiding en begrafenissen vragen veel van de predikanten. Daarbij komt dat op de geestelijke verzorging in de verzorgingstehuizen voortdurend wordt bezuinigd. Wanneer er inderdaad gekozen wordt voor de aangegeven accenten zal in dit pastoraat op een andere wijze, wanneer financieel haalbaar, moeten worden voorzien.

Aanbevelingen:

1. Om aan de vraag van de senioren te voldoen en ter verlichting van het pastorale werk van de wijkpredikanten, zou de aanstelling van een emerituspredikant voor enkele dagdelen een oplossing bieden. Aanbevolen wordt om uit te zoeken welke omvang van de aanstelling mogelijk zou zijn. Wellicht zijn hier verbanden met omliggende gemeenten te maken. Wanneer het accent van het kerkenwerk komt te liggen op het opnieuw en/of nieuw betrekken van mensen bij de kerk dan heeft dat wel wat consequenties voor het (senioren)pastoraat. Hierbij gaan we er vanuit dat de protestantse gemeente niet meer dan twee fulltime predikanten in dienst heeft. Senioren worden soms bezocht door gemeentelieden, maar zal dit gezien de leeftijdsopbouw en terugloop ook verminderen. Nagedacht moet worden over de wijze waarop de capaciteit van het ouderenpastoraat aangevuld kan worden met vrijwilligers en of het denkbaar dan wel wenselijk is hiervoor enige instructie op te zetten?
2. Na te gaan welke mogelijkheden er zijn om kerkdiensten via de kabel uit te zenden. Uit landelijke gegevens blijkt dat het zien van kerkdiensten over het algemeen beleefd wordt als een eigen deelname. Hoeveel te meer als er een verbinding is met de eigen kerk. Zo zou de betrokkenheid van ouderen, die geen diensten meer kunnen bezoeken, vergroot kunnen worden. Voor en na de uitzending zouden dan wellicht gemeenteberichten mee kunnen lopen als een soort kabelkrant, zodat de ouderen op die manier de inhoud van het kerkblad kunnen lezen en van de kerkelijke actualiteit op de hoogte zijn.

7 Verloop ledentallen

Wie zondags tijdens de dienst om zich heen kijkt, ziet een sterk vergrijsde gemeente. Het aantal leden van onze kerk loopt gestaag terug. De navolgende cijfers uit de ledenstatistiek van de onze gemeenten geven zicht op een verontrustende ontwikkeling (tabel 1).

Tabel 1: Verloop ledental 2007–2011

Jaar	Aantal leden		Belijdende leden		Doopleden	
2007	3331	(100)	1979	(100)	1145	(100)
2008	3029		1804		1029	
2009	2883		1721		981	
2010	2706		1636		939	
2011	2594	(78)	1587	(80)	878	(77)

(index 2007 = 100)

De cijfers (per 1 januari) laten voor een periode van 4 jaar zien dat het aantal leden tussen de 20 en 25% verminderd. Er zijn geen aanwijzingen dat dit proces de komende vijf tot 10 jaar zal stoppen of sterk zou verminderen.

Nemen we alleen de belijdende leden (tabel 2), dan zien we dat het aandeel van de 60-plussers van 66% in 2007 steeg naar 71% in 2011. Verontrustender is de teruggang van het aantal belijdende leden in de leeftijd 20-39 jaar: een halvering in slechts vijf jaar tijd!

Het verloop van de doopleden in de jonge leeftijdsklassen is zo mogelijk nog dramatischer. In 2007 tellen we nog 420 doopleden van 0-19 jaar, in 2011 zijn dat er nog 296, een daling van 36%. In de leeftijdsklasse 20-39 jaar daalde het aantal doopleden met 28% (van 371 naar 267). Weliswaar wat minder sterk, maar alles bijeen blijft de aanwas van onderop slinken.

Tabel 2: Leeftijdsoopbouw belijdende leden 2007–2011

Leeftijdsgroep	2007	%	2011	%
20-39	104	5	52	3
40-49	260	13	167	11
50-59	318	16	245	15
60-69	426	22	352	22
70-79	455	23	394	25
80 plus	416	21	375	24
totaal	1.979	100	1.585	100

Deze cijfers tonen naar het oordeel van de commissie aan dat de recent ingeslagen weg om te proberen gezinnen met kinderen (weer) bij de kerk te betrekken of ze te reactiveren voor werkzaamheden in onze gemeenten langs twee lijnen een juiste keuze is: zij voeden hun jonge kinderen op en zij vormen het potentiële kader van onze gemeenten.

Trekken we de ontwikkeling 2007-2011 door naar 2020, dan ontstaat het volgende beeld voor de belijdende leden. Een even sterke daling als na 2006, toen door de fusie tot PKN een aantal actieve leden de kerk heeft verlaten, ligt niet in de lijn der verwachtingen. Maar er komen weinig jonge belijdende leden bij. Veel 80-plussers van nu zullen over 10 jaar zijn overleden, terwijl aanvulling plaatsvindt uit de groep 70-79. Ook de groepen daaronder schuiven 10 jaar op onder (matig) verlies van ledentallen. Stel dat verlies op 10% in de komende 8 jaar - in plaats

van 20% in de afgelopen 5 jaar -, dan komt het aantal belijdende leden in de buurt van 1.350. Dat lijkt eerder een optimistische dan een pessimistische schatting.

8 Financieel perspectief

De financiële situatie van de PKN Zaandam is niet rooskleurig. We laten daarbij het budget van de diaconie buiten beschouwing. Deze heeft als rechtspersoon een eigen budgetbevoegdheid. De meerjarenraming van het College van Kerkrentmeesters (uit 2010) wijst uit dat om de jaarlijkse uitgaven te dekken flink ingeteerd moet worden op de reserves. Dat gebeurt overigens al een aantal jaren. In de komende jaren zal die intering minimaal € 60.000 per jaar bedragen. N.B. in de jaren 2010 en 2011 belooft de intering zelfs meer dan € 70.000 per jaar. Het betekent dat er in de komende tien jaar ruim een half miljoen euro van de reserves wordt gebruikt om de noodzakelijke uitgaven te kunnen bekostigen. De voornaamste oorzaak hiervan is het achterblijven van de inkomsten bij de uitgaven, ofschoon op die uitgaven de laatste 10 jaar is bezuinigd. De grondoorzaak is een combinatie van voortgaande ontkerkelijking en vergrijzing zoals die in de vorige paragraaf is geschetst. Wie goed naar de cijfers kijkt, moet concluderen dat minder mensen naar verhouding meer geven. Dat is wel hoopvol, maar dat weegt niet op tegen het steeds kleiner wordende aantal gevers. Andere inkomstenbronnen zullen ook dalen: de collecten door daling van het aantal lidmaten en de rente-inkomsten door intering op het kapitaal.

Er is een behoorlijke reserve, die overigens voor 40% in gebouwen zit: kerken, pastorieën en een hypotheeklening. In de begroting van de kerk, die moet voldoen aan centrale regels zit weinig speelruimte. De grootste uitgaven betreffen personeelskosten (predikanten, organisten, kosters, administratieve medewerkers, straks een jeugdwerker) met ruim 60% van de uitgaven voor gebouwen (kerken en pastorieën) met ca 28%.

Zijn er nog mogelijkheden voor vergroting van de inkomsten of bezuiniging?

Aanbevelingen:

1. De daling van het aantal leden en daarmee gepaard gaande inkomsten leidt tot de ingrijpende aanbeveling om de in 2012 openvallende vacature van ds. R. Jansens niet te vervullen. Dat strookt weliswaar niet met de verwachting van een deel van de wijk Oost, doch de cijfers wijzen ondubbelzinnig in die richting. Zou de vacature wel worden vervuld, dan zou het jaar lijks tekort niet minder dan € 130.000 bedragen, waarmee de kerk rond 2020 grotendeels door haar reserves heen is en voor enorme moeilijkheden komt te staan. Voor de eerder aanbevoelen missionair kerkelijk Jeugdwerker voor vier jaar is in ieder geval geld gereserveerd. Aanbevolen wordt een definitief besluit daarover zorgvuldig voor te bereiden, daarbij de regionale behoefte (Zaanstreek) en samenwerkingsmogelijkheden en eventuele part time mogelijkheden voor een beperkte periode in ogenschouw te nemen.
NB ook tegen deze achtergrond bepleit de commissie de eerder genoemde status van de pastoraal jongerenwerker.
2. Specifieke projectacties kunnen opleveren. Er is bereidheid tot extra giften voor concrete en aansprekende doelen – aldus een ervaring van diakenen.
3. Systematischer verhuur van kerkelijke ruimten kan extra inkomsten opleveren. Aanbevolen wordt dat te onderzoeken in het besef dat echt professionele verhuur weer extra kosten van beheer met zich meebrengt.
4. De kosten van het kerkblad: meer advertenties; verschijning naar eenmaal per maand; een hogere (vrijwillige) abonnementsprijs? Een en ander samenhangend met de periodieke actualisering van de website (zie § 10).
5. Het onderhoud van kerkgebouwen, zeker waar het gaat om monumentale, kan eveneens voorwerp worden van samenwerking in de Zaanstreek

9 Wenselijk: een vereenvoudigde bestuursvorm

De kerk leeft in de samenkomsten van haar leden, van de zondagse dienst tot de kleinste groep die een gedeelte (netwerk)activiteit onderneemt of een project start, eenmalig of regelmatig. Het allergrootste deel van deze samenkomsten en activiteiten heeft geen formele structuur en luistert niet naar voorschriften en regels.

De kerk wordt echter ook formeel bestuurd volgens centrale regels en voorschriften. In het bestuur doet zich al enige tijd een driedelig probleem voor:

1. Het wordt steeds moeilijker er jongere (60- !) mensen voor te vinden; functies van ouderling, kerkrentmeester en diaken blijven onvervuld.
2. Onder hen die deze functies wel vervullen nemen de klachten over de huidige inefficiënte bestuursstructuur toe vanwege de grote vergaderdichtheid en onduidelijkheid over verantwoordelijkheden. Nu wordt een onderwerp dikwijls in drie, soms vier bestuurscolleges besproken.
3. De constructie van een Algemene kerkenraad en wijkkerkenraden, ieder met eigen verantwoordelijkheden, is niet efficiënt en kan onwenselijke spanningen oproepen in een kerkelijke gemeenschap die alle zeilen moet bijzetten voor haar instandhouding.

Aanbevelingen:

Wij hebben niet de pretentie een blauwdruk te leveren voor een nieuwe bestuursstructuur, wel om een kader te schetsen met de volgende trekken:

1. Het is wenselijk om de bestuursstructuur te vereenvoudigen.
2. Terugbrengen van de formele bestuursstructuur tot maximaal drie formele bestuursorganen waar zaken worden besproken en besloten: het college van diakenen, het college van kerkrentmeesters en één kerkenraad voor Zaandam. De kerkrentmeesters en diakenen werken overigens al lang als één bestuursorgaan voor beide wijkgemeenten.
NB. Wanneer wordt besloten tot het niet opvullen van de vacature Jansens, dan is het kerkrechtelijk geoorloofd om met één kerkenraad door te gaan. Daarvoor is geen toestemming van de classis nodig.
3. Door goede afspraken wat wel en niet (verplicht) in de kerkenraad komt, kan een duidelijk kader worden geschapen voor alle activiteiten die de wijken naar eigen inzicht organiseren, naar inhoud en naar vorm - van min of meer permanente commissie tot tijdelijke projectgroep. Dit biedt wellicht meer mogelijkheden mensen voor activiteiten te interesseren zonder dat ze meteen een last van een 4-jarige formele bestuurlijke functie op zich nemen. De verschillende activiteiten kunnen dus gegroepeerd blijven rondom en vanuit de beide kerkgebouwen.

10 Nieuwe vormen van communicatie

Inzet van nieuwe media zou bevorderlijk kunnen zijn voor (1) de informatievoorziening aan gemeenteleden, voor (2) contacten tussen gemeenteleden en (3) voor het wereldkundig maken van mogelijkheden die de kerk biedt. Het verder weg gelegen doel van informatievoorziening, onderlinge contacten en het wereldkundig maken van mogelijkheden is een geïnspireerde gemeente met een netwerkarakter te verkrijgen waarin allerhande groepen worden geprikkeld om activiteiten te ontplooiën.

Daarbij moet wel in ogenschouw worden genomen wat de uitgangssituatie is. Een onderlinge band tussen gemeenteleden ontstaat doordat zij zich allen op hun eigen manier geïnspireerd weten door wat er staat in Bijbel of kinderbijbel, door het zingen van psalmen en gezangen, enzovoorts. Het gemeentelven rust nu op persoonlijke contacten tijdens en na afloop van kerkdiensten en kerkelijke vergaderingen, en op informatie via het kerkblad en via sporadische folders. In de omgang tussen actieve kerkleden is email een hoofdrol gaan spelen. Jongens en meisjes maken als vrijwilliger met ontoereikende programmatuur en apparatuur inzet van de videoprojector in kerkdiensten mogelijk. De website <http://www.pgz-zaandam.nl/> bevat interessante, maar vooral statische, schriftelijke informatie voor zeer uiteenlopende doelgroepen (bv ook contactinformatie voor wie een kerkzaal wil huren). Met koppelingen vanaf de homepage wordt toegang verkregen tot pagina's met algemene informatie, bijvoorbeeld over

kerkrentmeesters of over kerkmuziek, maar men zal er geen actuele begroting aantreffen en men kan er niet beluisteren wat de organist vorige week zondag speelde. Vanaf de homepage kan worden doorgelinkt naar een groep op facebook voor “jongeren Protestantse gemeente Zaandam”, met vooralsnog een beperkt aantal berichten en een minimaal aantal foto’s. Daarnaast zijn er (door initiatieven van een bijzonder actief kerklid) een aantal onafhankelijke aan de kerk gerelateerde groepjes opgericht die sociale media gebruiken. Zo is er bijvoorbeeld een Hyves-groep van Bullebende-jongeren waar ook een van de predikanten in participeert.

Bij een bredere inzet van nieuwe media moet worden voorkomen dat:

1. oudere kerkleden die niet weten hoe ervan gebruik te maken afhaken (doe oude wijn niet zomaar in nieuwe zakken);
2. kerkelijke jongeren die hun sociale contacten wel mede vormgeven via facebook, youtube, twitter enz. de kerkelijke activiteiten via nieuwe media weinig inspirerend, of zelfs achterlijk vinden; (nieuwe wijn niet voor oude zakken)
3. door te hoge ambities en te weinig vrijwilligers het gebruik van nieuwe media weer gestopt moet worden, of overgedragen moet worden aan dure professionals.

Aanbevelingen:

Gegeven deze uitgangssituatie, zou het beleid zich moeten richten op drie hoofddoelen, elk met eigen tussendoelen.

1. informatievoorziening aan gemeenteleden ook online:
 - a. Toevoeging van een webredacteur aan de redactie/redacteur van het kerkblad, die het kerkblad als pdf, en de losse onderdelen ervan die niet privacy-gevoelig zijn als zelfstandige html-documenten met hyperlinks op de website zet. Of en zo ja, wanneer, het papieren kerkblad moet verdwijnen, kan nu nog niet worden gezegd.
 - b. Snelle verversing van informatie op de website (bijvoorbeeld de agenda van de kerkgebouwen, agenda’s van commissies, informatie over activiteiten), ook door standaarden toe te passen die het mogelijk maken om commissieleden dat na een korte handleiding zelf te laten doen op voor hen geschikte tijdstippen;
 - c. Kerkelijke commissies en bestuursinstanties (kerkenraad, diaconaat, kerkrentmeesters) vragen zich af of het handig is om voor de uitwisseling van stukken en onderlinge discussies niet van email maar van openbaar toegankelijke nieuwe media gebruik te maken, dan wel van besloten groepen die toch makkelijker zijn voor onderlinge informatie-uitwisseling dan email. In elke commissie zit wel iemand die daar meer werk van wil maken dan nu het geval is.
2. Kerkelijke activiteiten wereldkundig maken, de kerk transparant en toegankelijk maken:
 - a. Vrijwilligers die de verantwoordelijkheid genomen hebben voor het materiaal voor de videoprojector in de kerk (orde van dienst, teksten van psalmen/gezangen, illustraties en video’s om de preek te verhelderen) leveren dat materiaal ook aan de webredacteur, die het verwerkt voor de webpagina. (de thans gebruikte programmatuur maakt dat helaas nog lastig).
 - b. Als na verloop van tijd op de videoprojector tijdens de dienst ook audiovisuele video-opnamen van de voorlezer, het koor, kinderen die vertellen wat ze ook al weer gedaan hadden in de kindernevendienst, of van de predikant getoond worden, dan worden die opnamen achteraf ook aan de webredacteur verzonden Als in het kader van de kabeltelevisie voor de ouderen toch video-opnamen tijdens de kerkdienst gemaakt worden, dan moeten de beelden ook tijdens de dienst op de videoprojector vertoond worden, zodat (fragmenten eruit) ook als filmpje op internet toegankelijk gemaakt kunnen worden. De huidige programmatuur maakt een en ander overigens nog niet echt gemakkelijk. Al doende moeten ook richtlijnen ontwikkeld worden om verspreiding van privacy-gevoelige beelden te voorkomen.
 - c. Het wordt mogelijk interactief kerkelijke zaalruimte te reserveren en ervoor te betalen (vooralsnog door rekeningnummer te vermelden, na verloop van tijd zoals bij online winkelen; gereduceerd tarief of zelfs nultarief voor kerkleden eventueel via passwords, of toch via de telefoon). Voor de koster wordt de hierbij gebruikte datumprikker dus ook een

belangrijk beheerinstrument. Doel: toegang tot kerkgebouwen, bezit van kerkruimtes veel laagdrempeliger maken voor jongeren/groepen die iets willen ondernemen. Minder topdown, meer bottom-up.

3. Contacten tussen gemeenteleden via nieuwe media faciliteren
 - a. Waar dan ook terloops bevorderen dat gemeenteleden en deelnemers aan kerkelijke activiteiten in elkaars adressenboek op het mobieltje en webmail (kunnen) komen;
 - b. Op de website wordt verwezen naar allerlei activiteiten van kerkleden via nieuwe media, zoals nu al verwezen wordt naar een facebook-pagina van kerkelijke jongeren;
 - c. De site gaat veel meer leunen op audiovisuele bijdragen dan op louter teksten, bijvoorbeeld op het hierboven genoemde materiaal van de vrijwilligers die het materiaal voor de videoprojectoren verzorgen, op wekelijkse opnamen van orgelmuziek of samenzang in de kerk, opnamen van de predikant op de preekstoel enz. Geslaagde bijdragen kunnen ook worden aangeboden aan de regionale radio / tv.

Om de verschillende tussendoelen te realiseren moet het budget voor kerkelijke activiteiten worden aangesproken. Er is programmatuur nodig om te voorkomen dat het inzetten van videoprojector, websites en facebook-groepen monnikenwerk wordt. Er is bijvoorbeeld een server nodig om de website in de lucht te houden en data te archiveren. Oude beelden moeten na verloop van tijd vervangen worden om de opslagcapaciteit niet te overschrijden, maar moeten wel gearchiveerd worden. Wat precies nodig is, zal moeten worden aangegeven door wie ermee begint, of gestimuleerd wordt ermee te beginnen.

Wanneer begonnen moet worden met het realiseren van de verschillende tussendoelen wordt hier niet vastgelegd, omdat dit afhankelijk is van het vinden van vrijwilligers. Ter relativering kan worden opgemerkt dat nieuwe media na verloop van tijd als vanzelf een groter publiek krijgen, of worden opgevolgd door media die nog weer makkelijker in het gebruik zijn, zodat het niet erg is dat lang niet iedereen vandaag of morgen al gebruik gaat maken van de laatste snufjes.

11 Diensten in de Oostzijderkerk

In beide wijkgemeenten is de ervaring dat een aantal gemeenteleden de centrale kerkdiensten in de Oostzijderkerk niet bezoekt. De redenen daarvan zijn niet duidelijk. In ieder geval gaan er onjuiste verhalen rond over de afspraken die indertijd zijn gemaakt over het gebruik, vandaar dat die hier nog eens worden gememoreerd.

De Oostzijderkerk is in 2004 overgedragen aan de Stichting Beheer Oostzijderkerk Zaandam. Daarmee is het oudste monument van Zaandam geborgd voor de toekomst. Bij die overdracht zijn de volgende afspraken gemaakt over het gebruik van de kerk door de protestantse gemeente voor gezamenlijke diensten van beide wijkgemeenten:

1. De Stichting Beheer Oostzijderkerk Zaandam (SBOZ) verkreeg gedurende 10 jaar van de Protestantse gemeente Zaandam een bruidschat ad € 5000 per jaar, naast een bedrag ineens van € 200.000. Dit bedrag is minder dan de gangbare overdrachtsnorm voor een dergelijk monumentaal kerkgebouw.
2. De PGZ verkreeg het recht om voor dezelfde periode 15 keer per jaar de Oostzijderkerk te gebruiken voor de eredienst.

Aanbeveling:

De commissie beveelt de Algemene Kerkenraad en beide wijkgemeenten aan om na te gaan of er na afloop van de huidige afspraken nog redenen zijn voor regelmatig dan wel incidenteel gebruik van de Oostzijderkerk voor gezamenlijke diensten. In het overleg hierover met de SBOZ dient ook het kostenaspect te worden betrokken.

12 Hoe nu verder ? Startzondag

Ieder jaar opnieuw beginnen we het jaar officieel in september met een startzondag. Wij zouden willen aanbevelen om op die zondag een uurtje te nemen om zowel terug te kijken op het afgelopen jaar als vooruit te zien naar het komende jaar. De samenkomende gemeente, zowel in Oost als West, kan het als bijlage bijgevoegde model van een zogenaamde sterkte-zwakke analyse gebruiken om op betrekkelijke eenvoudige wijze er onder elkaar achter te komen waaraan het schort, wat beter kan, wat ze vooral wil blijven doen omdat het goed loopt en welke doelen ze wil bereiken in het komende jaar. Daarvoor hoeven geen dikke rapporten te worden geschreven. Ervaringen elders leren dat in een gesprek van een uur veel aspecten van het gemeente zijn de revue kunnen passeren en afspraken gemaakt kunnen worden om dingen op te pakken of te verbeteren.

Een aantal aanbevelingen in dit rapport kunnen van nut zijn voor zo'n samenkomst. Het rapport blijft daarmee levend en het zal, als het goed is (!) daarmee onder het toeziend oog van de gemeente zelf voortdurend vernieuwd worden. Wij zijn er zeker van dat dat in de wijkgemeente Oost tot wat andere keuzes zal leiden dan in West. Beide gemeenten hebben de laatste jaren nieuwe dingen opgezet, mede als vrucht van de komst van nieuwe wijkpredikanten.

Tijdens de voorbereiding van dit beleidsplan is van verschillende kanten gevraagd of het de beleidsplannen van de wijkgemeenten vervangt? geenszins! De bedoeling van dit beleidsplan is steeds geweest om een aantal hoofdlijnen in de ontwikkeling van onze kerk in Zaandam te schetsen, soms tegen de achtergrond van algemene ontwikkelingen in de samenleving als geheel. Onze gemeente was en is levend, zo bewijzen de nieuwe initiatieven die in voorgaande hoofdstukjes zijn beschreven. Doel is om ze nog eens onder de aandacht te brengen en van een groter kader te voorzien en ook wel te waarschuwen dat een krimpende gemeente niet teveel hooi op haar vork kan nemen en dus keuzes moet maken. Een beleidsplan als dit kan nooit tot doel hebben om van de nieuwe activiteiten in de wijkgemeenten en de richting die ze nemen een eenheidsworst te maken. Nee, ze moeten verder opbloeien en waar dat in de mogelijkheden ligt iets laten zien van het missionaire en diaconale karakter van de gemeente als geheel. Daarvoor is geen eenheidspak in de aanbieding.

Bijlage 1

Sterkte – zwakte analyse wijkgemeente

<p>Sterke kanten?</p> <p>Wat biedt de kerk aan de wijkgemeente?</p> <p>Wat doen we goed?</p>	<p>Zwakke kanten?</p> <p>Wat hebben we nodig en moet gebeuren?</p> <p>Wat doen we te weinig of niet goed?</p> <p>Welke behoeften worden niet vervuld?</p>
=====	
<p>Onze mogelijkheden?</p> <p>In welke richting zou de gemeente zich moeten ontwikkelen?</p> <p>Welke kwaliteiten van gemeenteleden zijn onderbenut?</p>	<p>Bedreigingen?</p> <p>Van binnen: wat remt ons af of houdt ons tegen?</p> <p>Van buiten: welke maatschappelijke veranderingen raken ons?</p>

Bijlage 2: Organisatie van de Verenigde Protestantse Kerk te Zaandam

De kerk is een instantie met uitgebreide formele regelingen voor de wijze waarop ze wordt bestuurd en besluiten neemt. Dat loopt uiteen van regels voor de vraag wie ambtsdrager mogen worden, verkiezingsprocedures, wie stemgerechtigd is tot en met de verdeling van verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taken van de verschillende bestuursorganen. Een voorbeeld: de verkiezing van een predikant (ambtsdrager) vindt plaats in een door de kerkenraad belegde vergadering van de stemgerechtigde leden van de gemeente. De verkiezing van een predikant voor gewone werkzaamheden in een wijkgemeente wordt door de stemgerechtigde leden van de wijkgemeente gekozen. Daaraan is een hele procedure van vacatureopenstelling, vacaturecommissie, beroepen, horen enz. voorafgegaan. Gemeentelieden moeten in tal van aangelegenheden gekend worden of gehoord worden, bijvoorbeeld bij de vervulling van de vacature van een predikant. Dit alles is neergelegd in de Kerkorde en Ordinanties van de Protestantse Kerk in Nederland (zie www.pkn.nl/5/site/uploadedDocs/Kerkorde_en_OrdinantiesBC.pdf)

In Zaandam bestaat de kerk uit twee wijkgemeenten met ieder een eigen wijkkerkenraad. Daarboven fungeert de Algemene Kerkenraad (AK) die bestaat uit afgevaardigden uit elke wijkkerkenraad met dien verstande dat in de AK ten minste twee predikanten, vijf ouderlingen, onder wie er twee tevens kerkrentmeester zijn, en drie diakenen zitting hebben. De finesses van de verhouding tussen wijkkerkenraden en een algemene kerkenraad worden in een plaatselijke regeling neergelegd.

Naast de AK fungeren het colleges van diakenen en het college van kerkrentmeesters voor de gehele gemeente. Beide colleges hebben eigen verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden en hebben de status van rechtspersoon volgens het burgerlijk wetboek.

Wie beslist waarover?

1. De kerkenraad over het beleid, het voortbestaan van de gemeente; het aangaan van een samenwerkingsverband met een andere gemeente; de plaats van samenkomst van de gemeente; het verwerven, ingrijpend verbouwen, afbreken, verkopen of op andere wijze vervreemden van een kerkgebouw. Hij beslist ook over de tijd, de plaats en het aantal van de kerkdiensten en over vragen zoals wie mogen deelnemen aan het avondmaal; aangelegenheden van communicatie; doopvragen door doopleden; vragen rond levensverbintenissen (huwelijk). Alle besluiten steeds op voorwaarde dat de leden van de gemeente daarin gekend en daarover gehoord te hebben. Het kennen en horen dient in elk geval plaats te vinden in de vorm van een beraad.
2. De ouderlingen die samen het college van kerkrentmeesters vormen, beheren de vermogenaspecten van de kerk (inkomsten en uitgaven). Ook daarvoor is een regeling, o.a. voor de opstelling van begroting en jaarrekening. In die regeling staat onder meer welke kerkrentmeesters verantwoordelijk zijn voor het beheer van gebouwen (eigendom van de kerk: kerkgebouwen, pastorieën, eventuele wijkgebouwen), wie de verzekeringen beheert, wie het personeelsbeleid, de geldwerving (Kerkbalans, collecten).
3. Het college van diakenen is belast met de 'dienst aan de wereld', het dienen van de gemeente en de kerk in haar bemoeienis met sociale vraagstukken (bijstand, liefdegaven, bescherming en zorg voor hulpbehoevenden; ondersteuning van initiatieven op het terrein van maatschappelijk welzijn). De diakenen beheren een zelfstandig deel van het vermogen van de kerk (uitgaven, inkomsten, bezittingen) van de kerk.

De colleges van diakenen en van kerkrentmeesters hebben gescheiden vermogens, gescheiden begrotingen en jaarrekeningen, gescheiden inkomsten en uitgaven. Gelden van diaconie en kerkrentmeesters worden nimmer vermengd. Er zijn colleges van diakenen in den lande die als pachtheer meerdere boerderijen beheren die bij legaat zijn nagelaten aan de plaatselijke diaconie.

Door de gecombineerde lidmaatschappen spreken en beslissen diakenen en kerkrentmeesters altijd mee in vergaderingen van kerkenraden. Zij brengen daarin een specifieke, bij hun verantwoordelijkheden behorende zienswijze naar voren bij de onderwerpen die aan de orde zijn, maar zij laten zich als ambtsdragers ook horen over algemene vragen zoals de aanvraag van de kerkelijke inzegening van een huwelijk of van een doop, de instelling van een commissie of de verkiezing van een predikant.

Samengevat: de bestuursstructuur voorziet in een *doorwrocht stelsel van checks and balances* door de gemengde samenstelling van de organen waarin het algemene beleid wordt voorbereid en besluiten daarover worden genomen: de kerkenraden. Plaatselijke besluiten dienen in een aantal gevallen te worden goedgekeurd door hogere organen, om te beginnen de provinciale vergadering (classis).

Bijlage 3

Handvatten bij het beleidsplan

Hoofdstuk 1 Missionaire gemeente

De catechismus van de compassie is zeker als leidraad te gebruiken op weg naar verandering. Ook waar het gaat om kunst in de kerkprojecten.
Zie bijvoorbeeld; <http://www.pknculemborg.nl/kerkdiensten/kunst-verbeelding>

De lerende gemeente

In een lerende gemeente komen gemakkelijke, dogmatische en politiek correcte antwoorden op samenlevingsvragen ter discussie te staan, of het nu gaat om samenlevingsvragen met betrekking tot de opvoeding, de vergrijzing, de immigratie, de schuldencrisis, de ontkerkelijking, of de prestatiecultuur in het werkzame leven. In preken en gespreksgroepen wordt afgetast welke verrassende antwoorden vanuit een Bijbels perspectief nog meer mogelijk zijn, en vaak ook hoe die antwoorden zich verhouden tot antwoorden die vanuit andere godsdiensten of andere levensbeschouwingen gegeven kunnen worden. Een uitdaging voor de lerende gemeente is jongvolwassenen volop te interesseren voor, en te betrekken bij, het vinden van doorleefde antwoorden op de samenlevingsvragen waaraan zij het hoofd moeten bieden

Als voorbeeld van missionaire activiteiten verwijzen we naar Zin in Zuid. Een breed project van de Protestantse Kerk in Amsterdam. Nu is Zaandam geen Amsterdam, maar er valt altijd van elkaar te leren. <http://www.zininzuid.nl/>

Hoofdstuk 2 Diaconale gemeente

We zien niet alleen om naar diegenen die onze hulp nodig hebben om zich ook financieel staande te houden. In hoofdstuk 1 wordt duidelijk mede bedoeld op mensen die andere moeiten kennen, zoals b.v. stress op het werk.

Hoofdstuk 6 Senioren

Wij hebben het vooral in dit hoofdstuk over de terechte vraag naar pastorale ondersteuning in relatie tot de veranderde situatie in de personele bezetting en daarmee de belasting van de geestelijke zorg. Wij hebben het niet over de kennis, kunde en ervaring die senioren meebrengen en in kunnen zetten voor allerlei activiteiten. Zoals b.v. huiswerk cursus. Kortom voor senioren die dit aantrekkelijk vinden is er een goede bijdrage te leveren aan de missie van het kerk zijn.

Hoofdstuk 10 Nieuwe vormen van communicatie

De titel geeft al aan dat deze vormen in vele gevallen en zeker niet meteen in plaats van, maar naast de oude vormen aandacht verdienen. Een uitwerking van een kerkelijke gemeente in de sociale media is noorderlicht in Breda. (www.noorderichtbreda.nl).

Algemeen

De uitvoering en doorwerking van het conceptbeleidsplan vraagt om goede implementatie.

Zie daarvoor het hoofdstuk over de startzondag. Een dergelijke bijeenkomst valt ook op een ander tijdstip te organiseren.

Andere mogelijkheden; het uitdiepen van thema's via groepen van/met (kerkenraads). Met name in de aansturing van dit proces mag van de predikanten een rol worden verwacht worden.

Een andere mogelijkheid is via thema avonden/middagen meer inhoudelijk op het beleidsplan in en met het plan aan het werk te gaan..

Een succesvolle manier is met jongeren samen een filmproject starten, dat leidt tot film waarin een of meerdere aspecten tot uitdrukking komen.